

ترجمہ

مسند ابا ابراہیم

موسیٰ بن جعفر کاظم علیہ السلام

مؤلف:

حاج شیخ عزیز اللہ عطار دی

مترجم:

محمد رضا عطائی

جلد اوّل

سرشناسه	: عطاردی قوچانی، عزیزالله، ۱۳۰۷ -
عنوان قراردادی	: مسند الامام الكاظم ابی الحسن موسی بن جعفر علیهما السلام، فارسی.
عنوان و نام پدیدآور	: ترجمه مسند ابی ابراهیم موسی بن جعفر الكاظم (ع) / مؤلف عزیزالله عطاردی؛ مترجم محمدرضا عطایی.
مشخصات نشر	: تهران: عطارد، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ج ۳.
شابک	: دوره: ۸-۵-۶۴۲۷-۹۷۸-۰۲-۷-۱؛ ج ۱: ۷-۲-۶۴۲۷-۹۷۸-۰۲-۷-۱
	: ج ۲: ۴-۳-۶۴۲۷-۹۷۸-۰۳-۴-۱؛ ج ۳: ۱-۳-۶۴۲۷-۹۷۸-۰۴-۱-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: ج ۲ و ۳ (چاپ اول: ۱۳۹۰) (فیا).
موضوع	: موسی بن جعفر (ع)، امام هفتم، ۱۲۸-۱۸۳ ق. -- احادیث
موضوع	: احادیث شیعه -- قرن ۱۲
شناسه افزوده	: عطایی، محمدرضا، ۱۳۱۵ -، مترجم
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ۵۲۰۴۱ م ۶ ع ۴۶ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹۵۶
شماره کتابخانه ملی	: ۲۶۶۵۶۳۰

انتشارات عطارد

مرکز فرهنگی خراسان

۱۴۰

نام کتاب: ترجمه مسند ابی ابراهیم

موسی بن جعفر الكاظم (ع) (جلد اول)

مؤلف: حاج شیخ عزیزالله عطاردی

مترجم: محمدرضا عطایی

ناشر: انتشارات عطارد

چاپ: افست • نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۰ • تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

دوره ۳ جلدی: ۲۵۰۰۰ تومان

☐ مرکز بخش: تجریش، خیابان دربند، نبش خیابان جعفرآباد، پلاک ۱۶۴

تلفن: ۲۲۷۵۷۰۱۹ - تلفکس: ۲۲۷۵۷۰۳۹

﴿کلیه حقوق محفوظ است﴾

شابک: (ج ۱) ۷-۰۲-۶۴۲۷-۹۷۸-۰۲-۷-۱؛ (دوره) ۸-۰۵-۶۴۲۷-۹۷۸-۰۶۰۰-۶۰۰-۹۷۸

فهرست مطالب

پیشگفتار مترجم	۱۱
مقدمه مؤلف	۱۵

بخش اول

شرح حال، فضائل، شهادت، اولاد و خواص اصحاب امام علیه السلام

ولادت امام علیه السلام	۱۹
نامها و لقبها و نقش انگشتی آن حضرت	۲۴
امامت و نصوص مربوط به آن	۲۶
سیره و مکارم اخلاق امام علیه السلام	۵۵
عبادت و پارسایی امام علیه السلام	۶۷
علم و فضائل امام علیه السلام	۷۹
آنچه بین امام علیه السلام و ابوجعفر منصور گذشت	۸۹
آنچه بین امام علیه السلام و مهدی گذشت	۹۱
آنچه بین امام علیه السلام و رشید گذشت	۱۰۵

شهادت امام (علیه السلام).....	۱۶۴
وصیت و سفارش امام به امام بعدی.....	۲۰۸
فضیلت زیارت امام کاظم (علیه السلام).....	۲۳۷
شرح حال مادر آن حضرت.....	۲۶۳
فرزندان امام (علیه السلام).....	۲۶۹
برادران امام (علیه السلام).....	۲۹۵
خاندان امام (علیه السلام).....	۲۹۸
امام کاظم (علیه السلام) و شهادت حسین در فح به روایت ابوالفرج.....	۳۰۶
اصحاب و افراد مورد ترق امام (علیه السلام).....	۳۱۹
مدایح و مراثی امام (علیه السلام).....	۳۲۰

بخش دوم

عقل و دانش، توحید و صفات خداوند

عقل و امتیازات آن.....	۳۳۳
سپاهیان عقل و جهل.....	۳۶۶
علم و معرفت.....	۳۶۸
تقلید.....	۳۶۸
بی‌نیازی و سیله کتاب و سنت.....	۳۶۸
نکوهش قیاس.....	۳۶۹
فضیلت دانش و دانشمندان.....	۳۷۴
پرسش از دانا.....	۳۷۷

هر که چهل حدیث حفظ کند.....	۳۷۸
علمی که ندانستنش زیانی ندارد.....	۳۷۸
فضیلت آموزش.....	۳۷۸
فقیهان امین پیامبرانند.....	۳۷۹
اختلاف حدیث.....	۳۸۰
توحید.....	۳۸۱
خدا بدانچه خود وصف کرده، توصیف می‌شود.....	۳۸۱
نهی از تشبیه و محدود ساختن خدا.....	۳۸۱
نهی از حرکت.....	۳۸۶
اراده، تقدیر و مشیت.....	۳۸۸
علم خدا.....	۳۹۱
معنای «الله».....	۳۹۲
کلیات توحید.....	۳۹۲
هفت خصلت.....	۳۹۳
عدالت.....	۳۹۴
خدای تعالی چیزی است.....	۳۹۵
صفات خدا.....	۳۹۶
نفی زمان و مکان.....	۳۹۶
هیچ چیز مانند او نیست.....	۳۹۹
خوشبختی و بدبختی.....	۳۹۹

بخش سوم

اخبار انبیاء علیہم السلام

- روایات امام علیہ السلام درباره نوح علیہ السلام ۴۰۳
- روایات امام علیہ السلام درباره ابراهیم علیہ السلام ۴۰۵
- روایات امام علیہ السلام درباره موسیٰ علیہ السلام ۴۰۷
- روایات امام علیہ السلام درباره یوسف علیہ السلام ۴۱۲
- روایات امام علیہ السلام درباره ایوب علیہ السلام ۴۱۲
- روایات امام علیہ السلام درباره سلیمان علیہ السلام ۴۱۴
- روایت امام علیہ السلام درباره زکریا علیہ السلام ۴۱۶
- روایات امام علیہ السلام درباره عیسیٰ علیہ السلام ۴۱۷
- روایات امام علیہ السلام درباره رسول خدا صلی الله علیه و آله ۴۱۷
- روایت امام علیہ السلام درباره ذوالقرنین علیہ السلام ۴۴۷
- روایت امام علیہ السلام درباره لقمان علیہ السلام ۴۴۷
- روایات امام علیہ السلام درباره اصحاب الرّس ۴۴۹
- روایت امام علیہ السلام درباره نقش انگشتری پیامبران ۴۵۲
- روایت امام علیہ السلام درباره احتجاج پیامبری با قوم خود ۴۵۳

بخش چهارم

امامت و ولایت

- امامان علیہم السلام مورد حسدند ۴۵۷
- امام همان حجت است ۴۶۲

۴۶۳	 سلاح نزد امام است
۴۶۳	 امامان علیهم السلام در عدالت و شجاعت یکسانند
۴۶۴	 امام وجه الله است
۴۶۴	 منظور از مساجد اولیای خداست
۴۶۴	 امام علم منیا و بلایا را می‌داند
۴۶۵	 امام آن چاه تعطیل شده است
۴۶۶	 امامان علیهم السلام حکمای الهی در زمین‌اند
۴۶۶	 ولایت و امامت
۴۶۸	 علم امام علیه السلام
۴۷۳	 آفرینش اوصیاء علیهم السلام
۴۷۴	 امامان علیهم السلام وارثان پیامبرانند
۴۷۶	 دنیا برای امام مجسم می‌شود
۴۷۷	 زمین خالی از امام نمی‌ماند
۴۷۷	 روایات امام علیه السلام درباره امیرالمؤمنین علیه السلام
۴۸۰	 روایات امام علیه السلام درباره فاطمه علیه السلام
۴۸۲	 روایات امام علیه السلام درباره حسنین علیهم السلام
۴۸۳	 کلیات فضایل امامان علیهم السلام

پیشگفتار مترجم

بسم الله الرحمن الرحيم.

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسوله و الائمة الميامين
من اهل بيته الطاهرين واللعن الدائم على اعدائهم اجمعين

باری خدا را سپاس می گویم که بار دیگر وسیله ای برای تمسک به ذیل
عنایت باب الحوائج موسی بن جعفر علیه السلام برایم فراهم شد؛ مولف بزرگوار
«موسوعه بزرگ» با عنوان «مسانید الائمه» محقق نستوه جناب حاج شیخ
عزیز الله عطاردی - حفظه الله - پس از ترجمه بالغ بر شانزده مجلد از
مسانید ایشان، پیشنهاد ترجمه مسند امام کاظم - ابوالحسن موسی بن
جعفر - علیه السلام را فرمودند، با اینکه در دهه اول پس از پیروزی انقلاب
شکوه مند اسلامی، در جوار مضحج شریف امام ابوالحسن الرضا علیه السلام
کنگره های با عظمتی در مشهد مقدس برگزار شد که در سومین کنگره
بنده هم توفیق داشتم به عنوان عضو هیئت علمی کنگره همکاری کنم، با
پیشنهاد دبیر محترم کنگره مرحوم حجة الاسلام جناب آقای
فردوسی پور دو جلد کتاب «حياة الإمام موسی بن جعفر» اثر محقق توانا
حجة الاسلام آقای باقر شریف قرشی را که با مراجعه به بیش از سیصد

منبع معتبر فراهم آورده بود، جهت ارائه به کنگره سوّم ترجمه کرده و تحت عنوان «تحلیلی از زندگانی امام کاظم (علیه السلام)» تقدیم داشتم.^۱

با همه اینها پیشنهاد ترجمه «مسند امام کاظم» که سه مجلد است از طرف مؤآف ارجمند را مأموریتی بلکه هدیه‌ای از طرفی ولی نعمتمان امام ابوالحسن الرضا (علیه السلام) تلقی کرده و از حدود بیستم جمادی الثانی ایام ولادت صدیقۀ طاهره امّ ابیها و امّ الأئمه (علیها السلام) شروع به ترجمه کردم، امیدوارم خداوند توفیق دهد و فرزندش امام ابوالحسن الرضا عنایتی فرماید تا عمری باقی باشد و مانعی پیش نیاید این سه مجلد را نیز ترجمه کرده و به پیشگاه فرزندشان بقیة الله فی الأرضین امام عصر ارواحنا لتراب مقدمه الفداء تقدیم بدارم. و نیز از درگاه خدای رحمان مسألت دارم که این خدمت و دیگر خدمات بنده را هرچند خود ناچیز و ناقابل به کرم خود پذیرا باشد و ذخیرۀ عالم آخرت؛ آن روزی که لایفَع مال و لابنون إلاّ

۱ - ضمناً در همان سالها از آثار همان مؤلف: تحلیلی از زندگانی امام سجاد را (در دو مجلد) و تحلیلی از زندگانی امام هادی و تحلیلی از زندگانی امام عسکری را نیز ترجمه کردم و منتشر شد که پس از کنگره سوم تمام اینها به بنیاد پژوهشهای آستان قدس سپرده شد که متأسفانه با تمام زیباییها و جامعیت این آثار، به یوّة غراموشی سپرده شد؛ نه ترویجی از این آثار و نه تجدید چاپی به عمل آمد!! و نیز کتاب «الصّحیفة الصادقیة» را از همان مؤلف، نیز ترجمه کرده بودم که پس از ویراستاری آماده چاپ بود به اداره ارشاد اسلامی خراسان جهت نشر داده شد. صد افسوس که این کتاب منحصر به فرد و ترجمۀ بالغ بر ۶۰۰ صفحه آن (با اعتمادی که داشتیم تصویری نگرفته) از روی میز مدیر کلّ وقت مفقود شد و پس از مکاتباتی بی نتیجه، چاره‌ای جز اندوه و افسوس نماند. البته پس از مکاتباتی پیشنهاد گرفتن غرامت مادی را دادند که بنده نپذیرفتم، امید است تا زنده‌ام از جایی پیدا شود - م.

من اتی الله بقلب سليم، برای بنده و پدر و مادرم بفرمایند. و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

در اینجا چند مطلب قابل ذکر است: یکی آنکه به منظور اختصار و سهولت مطلب، در همه جا از اسامی مختلف امام هفتم به «امام کاظم علیه السلام» بسنده کردیم، زیرا در روایات منقول - همان طوری که در مقدمه مؤلف آمده است - به دلایلی با عنوان عالم فقیه، عالم، فقیه، شیخ، ابی الحسن، ابی الحسن اول، ابی الحسن الماضی، ابوابراهیم، ابوالحسن کاظم، الماضی، العبد الصالح و رجل صالح تعبیر شده و گاهی با عنوان موسی بن جعفر علیه السلام و یا کاظم علیه السلام تنها آمده است.

دیگر اینکه در این مسند نیز روایاتی از طرق مختلف یا از دو یا چند مأخذ ذکر شده است مانند دیگر مسندها اگر بی کم و زیاد مثل هم بوده‌اند به ترجمه یک مورد اکتفا کرده‌ایم و در موارد تکراری تنها منابع آنها در پاورقی ذکر شده است.

مطلب آخر اینکه بخشهایی از این مسند نیز مانند دیگر مسانید اختصاص به احکام فقهی داشته است، به دلیل تخصصی بودن آنها - با موافقت مؤلف بزرگوار - از ترجمه آنها خودداری شده است. در نهایت این سه مجلد شامل سیزده بخش به شرح ذیل می‌باشد:

بخش اول - شرح حال، فضائل، شهادت، اولاد و خواص اصحاب امام امام علیه السلام.

بخش دوم - عقل و دانش، توحید و صفات خداوند.

بخش سوم - اخبار انبیاء علیهم السلام.

بخش چهارم - امامت و ولایت.

- بخش پنجم۔ روایات امام علیہ السلام دربارهٔ اصحاب و فضایل شیعه
- بخش ششم۔ ایمان و کفر و آداب معاشرت
- بخش ہفتم۔ قرآن و دعا
- بخش ہشتم۔ احتجاجات امام علیہ السلام
- بخش نهم۔ حج و زیارت
- بخش دهم۔ جہاد، نکاح، تجمل، خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها
- بخش یازدهم۔ مرگ و عوالم پس از آن
- بخش دوازدہم۔ موعظہ، آداب و سنن
- بخش سیزدہم۔ روایان امام کاظم علیہ السلام

مشہد مقدّس ۔ محمّد رضا عطائی

مقدمه مؤلف

به نام خداوند بخشاینده مهربان. سپاس مخصوص پروردگار جهانیان را و درود و سلام بر سرور ما و پیامبرمان محمد ﷺ و خاندان پاک او باد که معدنهای علم و حکمت و چشمه ساران سنتها و احکام و امامت و ولایتند؛ امینان خدا در روی زمین و راهنمایان به راه راست او و حجت‌های وی بر بندگانش که خدا ایشان را از لغزشها و فتنه‌ها نگاه داشته و پلیدی را از آنها بدور ساخته و کاملاً پاک و پاکیزه قرار داده است.

باری، این نیازمند به درگاه خدای تبارک و تعالی شیخ عزیز الله عطاردی می‌گوید: کتابی را که به خوانندگان گرامی و فضلا و نخبگان از اهل دانش و ادب تقدیم می‌دارم، هشتمین کتاب از موسوعه اهل بیت ﷺ با نام «مسند الامام کاظم ابی الحسن موسی بن جعفر علیهما السلام» است.

در این کتاب از زندگانی امام کاظم علیهما السلام و آنچه بین آن حضرت با خلفای معاصرش گذشت و نیز از اخبار و احادیث وارده در موضوعات مختلف؛ از عقاید و احکام، سنن و آداب، بحث می‌کنیم. و آن را بر حسب موضوعاتی تنظیم کرده‌ایم که از منابع معروف و کتابهای مشهور میان دانشمندان و فقها و صاحبان درایت برگرفته‌ایم. و انگی می‌محدثان و راویان از امام ابوالحسن کاظم علیهما السلام در نقل اخبار و روایات از آن فقیه، شیخ، کاظم، ابوالحسن، ابوالحسن اول، ابوالحسن الماضی، ابوابراهیم، ابوالحسن کاظم، الماضی، عبد صالح و العبد الصالح، نام می‌برند که مقصود از همه آنها موسی بن جعفر علیهما السلام است. احادیثی را که به طور

مطلق از «ابوالحسن» رسیده است، در مسند «ابوالحسن کاظم علیه السلام» نقل کرده‌ایم مگر اینکه قرینه‌ای باشد که روایت از ابوالحسن الرضا یا ابوالحسن الهادی علیه السلام است؛ در آن صورت در مسند ایشان ذکر کرده‌ایم. اما در بعضی از موارد تشخیص مشکل است، چرا که برخی از راویان از هر دو امام: ابوالحسن کاظم و ابوالحسن الرضا علیه السلام روایت می‌کنند.

کتابهای حدیث را جستجو کردیم و روایت امام ابو ابراهیم علیه السلام را در این کتاب گرد آورديم. البته ادعا نداریم که این کتاب تمام احادیث امام علیه السلام در خود جا داده است، چه آنکه محتمل است در منابع و مصادر روایات دیگری باشد که از چشم ما دور مانده باشد، از خوانندگان گرامی امید است، در صورتی که به روایتی از امام کاظم علیه السلام برخورد کردند که در این مسند نیامده است ما را به منبع آن حدیث راهنمایی کنند تا (در چاپهای بعدی) آن را نقل کنیم.

احادیث امام ابوالحسن موسی علیه السلام را از مشایخ بزرگ خود با اسناد پیوسته روایت می‌کنیم تا به آن حضرت برسد که نام آنها را در مسند ابوالحسن الرضا علیه السلام آورده‌ایم.

وانگهی این مسند به سه بخش مرتب شده است:

بخش اول - زندگانی موسی بن جعفر و فضایل و مناقب و نص بر امامت وی و وقایع مابین آن حضرت با منصور، مهدی و رشید و شهادت او و فرزندان، برادران و وابستگانش.

بخش دوم - اخبار و احادیثی که از آن حضرت نقل شده است و آنها را بر حسب کتابها و بابها تنظیم کردیم که اول آن توحید و آخر آن سنتها و آداب است.

بخش سوم - شرح حال راویان از امام کاظم علیه السلام که روایاتشان در مسند آمده است و آنها را بر حسب حروف الفبا تنظیم و حالاتشان را با آنچه درباره ایشان از ستایش و نکوهش گفته‌اند، به اختصار نقل کرده‌ایم.